

Nr 143.

Av herr Tjällgren m. fl., *angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.*

Mandaten till riksdagens båda kamrar fördelas på de olika valkretsarna i förhållande till folkmängden. Omreglering av mandatfördelningen sker beträffande första kammaren vart tionde år och med avseende på andra kammaren vart fjärde år. De med jämna mellanrum återkommande omfördelningarna ha på grund av den starka befolkningsomflyttningen främst till storstäderna och deras närmaste omgivningar medfört, att Stockholm och Göteborg liksom fyrstadskretsen och Stockholms län kraftigt ökat sitt mandatantal.

När den senaste omregleringen av första kammarens mandat företogs 1941, ökade sålunda Stockholms stad med två och Göteborg med ett mandat. Vid omregleringen av mandatfördelningen till andra kammaren 1944 erhöles Stockholms stad och Stockholms län ytterligare vardera ett mandat. Denna tendens fortsätter till synes ännu starkare, och vid den omreglering, som skall företagas före detta års val till andra kammaren, kommer Stockholms stad att vinna minst ett eller sannolikt två nya mandat. Även Göteborgs stad kan av allt att döma påräkna ytterligare ett mandat liksom förmodligen även Stockholms län.

De egentliga landsortsvalkretsarna ha i motsvarande mån fått vidkännas en minskning av antalet riksdagsmandat. Beträffande första kammaren besätta två valkretsar endast 5 mandat och fem valkretsar blott 6 mandat. I andra kammaren ha sex valkretsar för närvarande icke mer än 5 mandat och två valkretsar 6 mandat. Gotlands läns valkrets, som genom en särskild bestämmelse bildar ett undantag, väljer 3 representanter till andra kammaren, trots att folkmängden inte räcker till härför. Med den befolkningsomflyttning som pågår främst till de stora städerna som utgöra egna valkretsar, uppstår risk för att den ena valkretsen efter den andra, därest man bibehåller nu gällande fördelningsregler, får sin parlamentariska representation reducerad till färre än 5 mandat. Jämtlands län ligger, tätt följt av Blekinge län, i farozonen redan vid omregleringen innevarande år av mandatfördelningen till andra kammaren. Detsamma gäller Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad, när ny omfördelning av mandaten till första kammaren skall ske 1951.

Det är tydligt, att ett så ringa antal mandat som mindre än 5 icke ger tillbörlig rättvisa åt de olika partierna inom det proportionella valsistemets

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1948. 3 saml. Nr 143—152.*

ram. Det behöves ett större antal mandat att fördela för att valsyste-
met skall ge ett riktigare utslag. Denna olägenhet, som följer med den propor-
tionella valmetoden, skulle kunna motverkas genom att valkretsarna gjor-
des större. Detta torde emellertid icke vara någon framkomlig utväg, enär
den nuvarande valkretsindelningen vunnit hävd och dessutom i stort sett
sammanfaller med länsgränserna. Bättre synes då vara att införa en be-
stämmelse i riksdagsordningen av innebörd att ingen valkrets av nuvarande
omfång, med undantag av Gotland, för vilket särskilda bestämmelser gäl-
ler, bör ha färre mandat än fem, vare sig till första eller andra kammaren.
En dylik föreskrift skulle även överensstämma med vad som gäller för
landstingsvalkretsarna, nämligen att de i regel böra omfatta minst 5
mandat.

Om en sådan bestämmelse införes i vallagen, att minsta antalet represen-
tanter i en valkrets av nuvarande geografiska storleksordning skall vara
minst fem, med undantag för Gotland, komme en sådan bestämmelse att
utgöra ett visst skydd för betydelsefulla landområden och minoritetsgrup-
per mot den underrepresentation, vilken eljest ofrånkomligen hotar ett
flertal landsortsvalkretsar. Redan nu väljer nära en fjärdedel av valkret-
sarna till andra kammaren högst 5 eller 6 ledamöter. Denna utveckling
kommer allt mera att accentueras, ju längre inflyttningen till storstäderna
fortskrider. Trots de trevande försöken till decentralisering av näringslivet
måste man tyvärr räkna med fortsatt tillväxt för storstäderna.

Denna utveckling kan icke betraktas som lycklig ur vare sig politisk eller
rent ekonomisk och social synpunkt. Den politiska jämvikten kommer
märkbart att rubbas till nackdel för landsortens många mindre och medel-
stora tätorter och jordbruksområden, som dock bilda en fundamental del
av landets försörjningsunderlag. Starka skäl tala för att man bestämmer
ett minsta antal mandat för landsortsvalkretsarna.

Frågan om en dylik reglering av storleksordningen i folkrepresentationen
mellan valkretsarna kan och bör diskuteras även ur andra synpunkter. Vår-
den och förvaltningen av landets vitala angelägenheter, dess försörjnings-
källor och produktionsfaktorer, vilka till betydande del ligga förankrade i
de geografiskt stora glesbebyggelseområdena, måste i längden lida men av
att flertalet folkrepresentanter endera helt saknar eller ock endast äger en
otillräcklig kännedom om eller kontakt med de viktiga frågor, i vilka de ha
att fatta beslut. Det bör erinras om att med den ansvallning av den statliga
verksamheten som utmärker den nuvarande utvecklingen, de politiska be-
sluten få en alltmer omfattande samhällsekonomisk och social betydelse.
Med denna utveckling för ögonen framstår en ändring i bestämmelserna
om mandatfördelningen till riksdagens kamrar i den riktning vi ovan för-
ordat såsom i hög grad påkallad.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta, att ingen valkrets skall välja färre än fem riksdagsmän såväl till första som andra kammaren med undantag för Gotlands läns valkrets, vilken till andra kammaren liksom hittills bör utse tre riksdagsmän, samt att konstitutionsutskottet måtte utforma förslag till erforderliga författningsändringar.

Stockholm den 24 januari 1948.

L. Tjällgren.

Ivar Persson.

Gärda Svenson.

Gunnar Lodenius.

Karl Persson.
